

Pikassodan «Gernika»... Gandöküşligiň we tragediyanyň kyssasy

Category: Ertekiler, Kitapcy, Şekillendirilş we heýkeltaraşlyk
sungaty, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Pikassodan "Gernika"... Gandöküşligiň we tragediyanyň kyssasy
PIKASSODAN «GERNIKA»... GANDÖKÜŞLIGIŇ we TRAGEDIÝANYŇ KYSSASY

[Madridiň «Reina Sofia» muzeýindäki orginal «Gernika» kartinasy / Çema Moýa. EPA](#)

Öz çagalarymyzyň geljegi üçin başga çagalaryň ölümüne sesiňi
çykarmış oturmak...

Gulaga juda täsin we eýmendiriji eşidilýär gerek?

Birinji gezek öldüreniňde hamana birini däl-de, müñüsini
öldüren ýaly bolýansyň.

Ýaňy dünýä inen we ejesi tarapyndan emdirilip duran bägejigi
öldürensiň.

Kakasynyň başyny sypan çagajygy-da, ýaş gyza söýyändigini
aýdan ýigidi-de, biçäre aýalyň ärini-de, uruşa barýarka
maşgalasy bilen hoşlaşyp gelen bigünä esgeri-de... Bu adamlaryň

barsyny öldüren ýalysyň.

Ikinji gezek birini öldüreniňde bary-ýogy bir adamy öldürengiň.

Üçünji gezekde bolsa hiç kimi öldürmedik ýaly biperwaýsyň.

Ýazyjy Ihsan Oktaý Anaryň «Amat» romanynda geçen bu setirler bizi şu günleriň kartinasyna gipnozlaýana meñzeýär.

Hut öz durmuşymyzda adaty ýagdaýa öwrülen uruşlar we şol uruşlarda öldürilen çagalar ýaly duýgy dünýämize-de aralaşan ýagdaýda... Duýgusyzlyk!

Haýsydyr bir döwletiň bähbidi, syýasaty, syýasy-ykdysady, milli ýa-da mezhepcى garaýsy bilen her urușda wepat bolýan çagalar...

Uruşlar hemiše bolup geldi... Belki-de, Abylyň Kabyly öldüren gününden bări dünýäniň urussyz günü bolmady.

Uruş şol bolýan bolsa, bu hemiše çagalara aýdylyp gelindi...

İHSAN OKTAY ANAR

AMAT

İLGEŞİM • ROMAN

kitapcy.ru

Uruşy oýun hökmünde oýnardyk we ol oýny oýnanda tagtadan oýunjak ýaraglary ýasardyk. Soňra uruşdan dörän gahrymanlar biz şol ölen gahrymanlaryň üstünden körpelere ertekipisint ölümleri gürrüň berip gelerdik.

Ölumiň käte mertebedigi we şol mertebäniň mukaddesligini gürrüň bermek üçin käwagt wagyz-nesihat geçerdik, käwagtam gürründeşlik agşamlaryny geçirerdik.

Geçirmesine geçirýäsem welin...

Biz her uruşy kanunylaşdyryp ýören wagtymyz dünýäniň on müñlerçe çaga ölüp ýör... Emma biz ähli uruşlary çagalaryň üsti bilen aklajak bolýardyk. Günämizi boýnumyzdan aýran bolýardyk...

Näme etsegem çagalarymyzyň geljegi üçin gahrymançylyk satýan ertekileri otarmagynyzy dowam etdik.

Millionlarça adamyň wepat bolan jahan uruşlarynda-da her döwletiň berýän aýry-aýry düşündirişlerinde gahrymançylyk otarýan gumanistik hekgetler bilen çagalaryň aňyny zäherledik. Olaryň geljegi üçin olaryň deň-duşlaryny öldürdik.

Geljekki nesiller, ýagny çagalar üçin ölümide hapaladyk. Şeýdibem çagalarymyzy hapalandı, geljegimiz hapalandı, biz hapalandı.

Emma gandöküşlikleriň, ganly uruşlaryň obýekti ýeňișler bolansoň, çagalar diňe matematiki jisimler hökmünde öňümüzde durdy.

Eýsem şeýle bulaşyk ölçegde uruşa garşy çykýanlaryň ýa-da ýurtlaryň nädogry hasaplanýan syýasatlarynyň garşysynda hemmeler dymýarmy?

Elbetde, beýle däl!

Dünýäde we ýurdumyzda uruşa garşy çykylýandygy üçin birnäçe işler ýöredildi we häzirem ýöredilýär.

Uruşa garşy çykmaklygy döwlet derejesinde simwolirizleýän eserleriň barlygy-da az-uçuk hasaplanmajak möçberde. Emma gandöküşikli uruşlarda sungat we sungat işgärleri-de ymgyr uly missiýalary boýnuna aldy.

Şeýle missiýanyň iň uly wekilleriniň birem Pablo Pikassodyr.

Taryhda ýonekeý ilaty ilkinji gezek howa arkaly bombalama işi Ispaniýanyň Gernika posýologynda bolup geçdi.

Dünýäniň görnükli hudožnikleriniň biri bolan Picasso bu gyrgynçylyga sessini çykarman durmazlyk üçin dünyä taryhyna girmäge mynasyp we uruşy näletlemegiň simwoly hökmünde şeýle eseri döretmäge girişipdir.

Ol şeýle bir eser welin, ýakyn wagta çenli BMG-nyň diwarlarynda ähli haýbaty bilen wagşyýanalygy gözümiziň öňüne serip geldi.

kitapcy.ru

Birleşen Milletler Guramasynyň baş sektetary Antoniu Guterriş BMG-nyň Howpsuzlyk geňeşiniň iş otagynyň öñünde Pablo Pikassonyň «Gernika» eseriniň bir görnüşi bolan kendir diwar halysynyň ýanyndan geçýär / Fotosurat: Mark Garte-BMG Fotosuraty

Ýogsa-da, Pikassony bular ýaly äpet eseri döretmäge haýsy güýç iterdikä?

Bu eser döredilmezden öñinçä dünýä iň gandöküşikli uruşlarynyň birini başdan geçirýärdi.

XX asyrda, 1937-nji ýylyň 26-njy aprelinde Adolf Gitlere we Benito Mussolinä arkalanýan Fransisko Franko nemes-italýan faşistleriniň täze uçarlary bilen täze bombalama türgenleşigini geçirmek üçin Gernikany howadan bombalamaga başlady.

Bombalama wagtynda harby güýji bolmadyk posýolok ganly köle öwrülipdir.

Wagşyýanalygyň bolup geçen ýeri Gernika üç gije-gündizläp ýandy, posýologyň ilateynyň ýarsy wepat boldy.

Bir müň ýedi ýüz adamyň wepat bolan hüjümi taryha «gara tegmil» bolup girdi.

Ispan hökümeti genosidiň bolup geçen wagty Parižde ýasaýan Pikassodan Pariž Bütindünýä sergisinde görkezmek üçin bir surat çekmegi haýış edipdir.

Pikasso entek näme çekjegini bilmän durka, hüjüm barada

gazetde berlen habary okaýar we tema hökmünde Gernika gyrgynçylygyny saýlap alýar.

Şeýdibem ispaniýaly hudožnik gana boýalan köceleri, eneleriň we çagalaryň ahy-nalalaryny, bolup geçen ähli wagşyýanalygy «Gernika» eserinde suratlandyrypdyr.

Kartina şindizlerem ýüregiňi para-para edýän şekilleri bilen dünýäniň urşy näletleýän iň uly sungat eseri bolmagynda galýar.

[Madridiň «Reina Sofia» muzeýindäki orginal «Gernika» suraty /](#)
[Fotosurat: Denis Doýl-AP](#)

Kartina barada aýdanda, boýy 3,5 metr, ini 7,8 metr bolan surat tomaşaçysyny bir görende özüne çekip bilýär.

Kendiriň ýüzüne diňe akly-garaly ýagly reňk bilen çekilen «Gernika» eseriniň çep tarapynda kellesi yzda hasrata gark bolup jansyz göwräni saklap duran aýala gözüň ilýär.

Aýal obrazlar bilen birlikde kartinany ýagtylandyrýan ot ysyklary agdyklyk edýär. Eseriň her garyş ýerinde Gernikadaky gyrgynçylygyň yzy göze dürtülip dur.

Kubik metaforalar we ispan halkyny alamatlandyrýan öküz motiwleri-de suratda öz ornuny tapypdyr.

Şeýle-de kartinada ölen çagasyňy ýasyny tutýan haly teň ene, gury ýa-da aljyraňny nazar bilen onuň egniniň üstünden ýokary galýan öküz, wepat bolan esgeriň göwresiniň astynda gapana gysylip urunýan ýaraly at ünsüni çekýän başga epizodlardyr.

Elbetde, «Gernika» eseri boýunça ýüzlerce düşündiriş berip bolar.

Surat çekilen badyna dünýä jemgyýetçiliginiň ünsüni çeken uruşy näletleýanleriň simwolyna öwrüldi.

Pikasso «Gernika» eseriniň üstünde işläp ýörkä, şu sözleri bilen ünsi özüne çekýär:

– *Ispaniýanyň göreşi, adamlara, azatlyga garşy edilen hüjüme garşydyr. Hudožnik hökmünde ömürboýy sungatyň ölümine garşy çykmaga dyrjaşdym. Meniň yzagalaklyk we ölüm bilen aramyň sazdygyny kim ýeke pursatlygam bolsa pikir edip biler? Üstünde işläp ýören «Gernika» eserimde we soñky döwür döreden ähli eserlerimde Ispaniýany hasrata we ölüm ummanyna batyran harby ýygynçaga garşy duýýan ýigrenjimi aç-açan görkezýändirin.*

Bu eser hakda ýene bir gyzykly detal Pikasso bilen nemes generalynyň arasynda bolup geçen gürrüňdir.

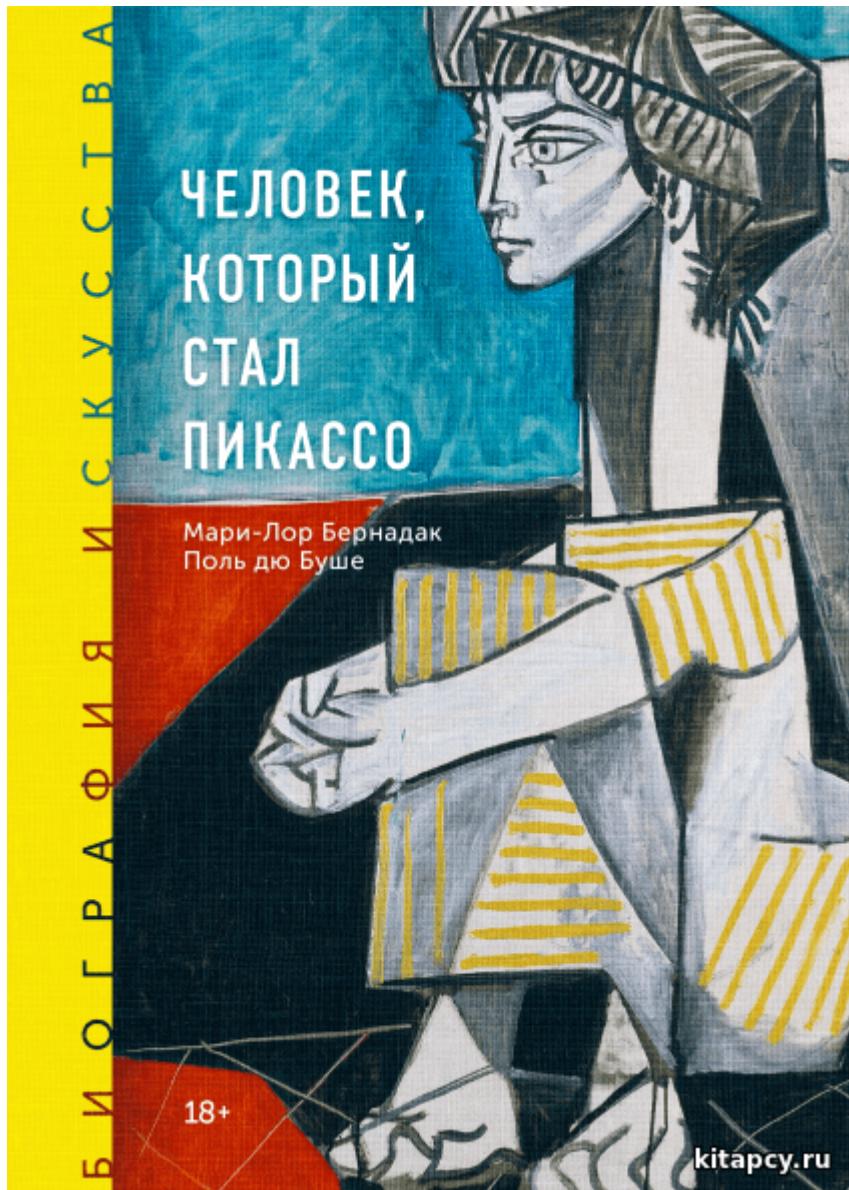
Serginiň geçirilýän wagty nemes generaly Pikassonyň ýanyna golaýlaşyp:

– Bu siziň döreden eseriňizmi? – diýip sorapdyr.

Pikassonyň oña beren jogaby diýseň çuň manyly bolupdyr:

– Ýok, bu siziň döreden eseriňiz!

Onuň aýdan bu sözi taryha giren sözleriň arasynda öz ýerini tapypdyr.

Pablo Pikassonyň uly gyzyklanma döreden «Gernikasy» dünýäniň birnäçe ýurdunda görkezilipdir. Şeýdibem, Ispaniyadaky graždanlyk urşuna beýleki ýurtlaryň ünsi çekilipdir. «Gernika» ýöne bir surat bolmak bilen çäklenmeýär. Ol tragediýanyň we uruşyň şahslaryň üstündäki hasratly täsirleriniň aýnasydyr.

Surat wagtyň geçmegini bilen uruşyň döreden trawmalarynyň ýatladyjysy, uruşy näletleyän we parahatçylyk söyüji düşunjeleriň simwolyny aňladýan kulta öwrüldi.

Uruşlar boyunça şu bellikleri-de etmezden geçesim gelmedi.

BMG-nyň 1994-nji ýylда çap eden «United Nations Development Program, Human Development Report» maglumatnamasında täsin deňeşdirmeler berildi:

– Hindistan Russiýadan alýan 20 sany «МИГ-29» istrebitellerine berjek puly bilen mekdebe gidip bilmeýän 15 million gyz çağajygyň bilimini ýola goýup bilyär;

- *Eýran Russiýadan alýan iki suwasty gämisine çykarýan çykdaýysy bilen tutuş ýurda uzak wagtlap ýetjek derman-däri serişdelerini üpjün edip bilýär;*
- *Nigeriýa Angliýadan alýan 80 tankynyň çykdaýysyna iki million çagasyна sanjym edip bilýär, 17 million maşgalasyna meýilnamalaşdyrylan maşgala bilimini berip bilýär.*

Şeýle hakykat bar: uruşlar indi diňe söweş meýdanlarynda bolanok, ýonekeý ilatyň oturan oba-şäherlerini-de weýran edip taşlayar. Özem indi munuň görkezijisi 10%-den 90%-e galды.

Ikinji jahan ұrşundan soň bolup geçen 200 çemesi uruşda otuz miliona golaý adamyň öлendigini-de ýatdan çykarmaň.

Ýaňy 15 ýaşyndaka Liberiýadaky graždanlyk uruşyna seržant čininde gatnaşan Lourens Mur özünden uruş gutarangoň näme etjekdigini soran žurnaliste hamana dünýäniň başdan geçirýän ýagdaýyny suratlandyrýan ýaly:

- *Ejem Amerikada, şol ýerik gidip deňizçi esger boljak – diýipdir.*

Sungat bilen, sag-salamatlykda galyň...

Wahap AÝDOGAN,

hudožnik.

@san_artt

Ýekşenbe, 19.11.2023 ý. Şekillendirіş we heýkeltaraşlyk sungaty